

CNT, staten och regeringen

Albert Jensen

1939

Den taktik, som den spanska anarkosyndikalismen begagnade sig av under kriget och revolutionen, framförallt gäller det inträdet i regeringarna och milisarméns förvandling till en statlig "folkarmé", framkallade på sin tid starkt tvivel. Kunde det vara riktigt? Kunde denna metod leda till seger? Måste den icke leda till nederlag för den frihetliga socialismen, även om den ledde till seger över Franco? Var det icke sannolikt, att den skulle leda till nederlag i alla avseenden?

Detta är frågor, som de spanska kamraterna ställt sig själva. De ha besvarat dem med, att de befunno sig i ett tvångsläge, att de inte hade något val, att de icke kunde handla på annat sätt. Det är möjligt, att de trots allt ha rätt härutinnan, men det är uppenbart, att den saken måste diskuteras inom den internationella rörelsen, för att man skall kunna dra de nödvändiga historiska lärdomarna och för att man kanske skall kunna handla riktigt vid ett kommande tillfälle. Naturligtvis måste i detta avseende de spanska kamraterna vara de mest kompetenta att döma, men de synas för närvarande icke benägna att göra uttalanden. Deras inlägg, som sannolikt bli de tyngsta, komma i sinom tid. Men intill dess synes det icke vara förmätet, att även andra än spanjorerna söka dra sitt strå till stacken i den allmänna debatten, isynnerhet som spanjorerna redan 1937 själva inbjödo kamraterna i andra länder till diskussion.

I förra numret av Syndikalismen påbörjade John Andersson en framställning av de spanska anarkosyndikalisternas politiska ställningstagande 1936-1939. Denna artikel avser att vara ett inlägg i en debatt, som vi öppna. Läsaren skall finna, att kamrat Andersson bemödat sig att samla de argument, varmed de spanska kamraterna förklarat sitt ståndpunktstagande. Den kan därför betraktas som en god grundval för en diskussion. Nedskrivaren av dessa rader har emellertid redan i IAA:s internationella tidskrift Internationalen tillåtit sig göra ett inlägg i juninumret 1938, och detta inlägg avtrycktes i CNT:s tidskrift Timon. Det kan därför icke betraktas som ogrannlaga, om jag tillåter mig inleda en diskussion. Men problemet är för omfattande för att kunna famnas i en liten kort artikel.

När den spanska generalsjuntan höjde revoltens fana i juli 1936, så formade sig revolten till ett militäruppror. En väl utarbetad plan skulle överföra alla större städer och mera betydande centralpunkter i händerna på militärjuntan. Man visste, att man kunde disponera över armén, och man har också fastställt, att den militära maktapparaten till 85 procent anslöt sig till revolten. De återstående femton procenten ställde sig småningom till större delen till republikens förfogande, men icke omedelbart till regeringens förfogande. En del av dessa styrkor gick upp i de milisformationer, som skapades av arbetarnas organisationer och därför kommo att stå under kontroll av syndikaten. Detsamma gäller en del av polisformationerna i de stora republikanska städerna.

Statens yttersta maktmedel äro de fysiska våldsinstitutionerna: poliskåren och militären. Bortfalla eller upplösas dessa institutioner, så återstår föga av statens makt. Framförallt gäller detta i ett land som Spanien, där staten själv förslösat sitt moraliska anseende och där under decennier anarkosyndikalismens antiauktoritära propaganda som skiljande skedvatten söndrat massorna från staten. När generalernas revolt bröt ut, stod regeringen utan makt. Statens militära maktapparat befann sig i generalernas händer. Regeringen stod rådlös. Den hade ingen maktapparat, som den kunde sätta mot generalernas. Regeringen visste varken ut eller in. I denna situation steg det fram en ny makt: arbetarmassan. Den steg fram från gatan och arbetsplatsen, från fabriken och verkstaden, från gruvan och åkern. Det var den stora franska revolutionen omigen. Den var illa beväpnad. Den hade några revolverar till sitt förfogande, några jaktgevär och för övrigt yxor och improviserade vapen. Den brukade gatstenar i stället för kanonkulor. Den begärde vapen av regeringen, men regeringen fruktade dess revolutionära kraft, lika mycket som den fruktade generalernas reaktionära kraft. Men massan väntade inte på regeringen. Den gick till motangrepp på generalernas militära maktapparat, och sedan den börjat kampen kom den i besittning av erövrade vapen. Massan stod snart som segrare i Barcelona, Madrid, Valencia och en betydande del av Spanien.

Omedelbart började denna massa att under ledning av de egna kamporganisationerna, först och främst under ledning av de anarkosyndikalistiska organisationerna, organisera sin egen kampapparat: milisen. Miliskolonnerna skapades till den allt övervägande delen av de "fackliga" organisationerna, av anarkosyndikalisters CNT och socialdemokraternas UGT. Men även de politiska föreningarna sammansatte en del miliskolonner. I stort sett låg emellertid kontrollen över den nya militärapparaten hos syndikaten. Detta var framförallt förhållandet i Katalonien.

Situationen var nu denna: regeringen var maktlös icke bara därför, att den militära apparaten till 85 procent hade gjort uppror, utan också därför, att den nya militärapparat som skapats, milisen, befann sig i arbetarnas händer och stod under kontroll av syndikaten. Till milisen hade anslutit sig en del av de militära rester, som förblivit republiken trogna. Makten i samhället låg icke längre i händerna på regeringen, utan hos arbetarna.

Liksom den militära maktapparaten hade glidit regeringen ur händerna, hade även polisorganisationen gjort det. Polisen hade upprepats, reorganiserats och ställts under arbetarnas kontroll. Arbetarnas egna patruller övervakade ordningen i städernas gator. Regeringen var utan makt och makten hade övergått till arbetarnas organisationer.

Till regeringens maktlöshet bidrog också det förhållande, att arbetarnas syndikat – i synnerhet i Katalonien – övertog det ekonomiska livets organisering: de exproprierade verkstäder och fabriker, de stora feodala godsens som kollektiviserades; de offentliga tjänsterna som post, telegraf och telefon ställdes under syndikatens kontroll; likaledes järnvägar, bussar, biltrafiken, transportväsendet till sjöss och i hamnarna; syndikaten övertog livsmedelsanskaffning och fördelning till de stora städerna. Regeringen hade icke bara ingen maktapparat, den blev allt mera funktionslös. Makten övergick till de arbetande massorna, främst till syndikaten. Milisen, polisen, det ekonomiska livet kontrollerades av syndikaten. Staten avkläddes funktion efter funktion och funktion efter funktion överfördes till arbetarna och deras organisationer. Det historiska skeendet hade befrämjat den utveckling, som anarkosyndikalismen uppställt som sitt mål: kapitalets expropriering och statens samtidiga avskrivning.

Den omvandling, som noterades sedan arbetarna i de stora städerna besegrat militärrevolten, var den begynnande sociala revolutionens omvandling. Produktionsapparaten överflyttades från de kapitalistiska företagarnas till producenternas händer. Produktionen kollektiviserades men underställdes icke staten utan syndikaten. Arbetarna tillsatte förvaltningsutskott och reorganiserade den produktiva verksamheten. Transportväsendet, till lands och sjöss, post, telegraf, telefon, järnvägar etc. undandrogs statens överkommando och ställdes under transportarbetarnas egen kontroll. Skolväsendet började reorganiseras av lärarnas syndikat och undervisningen undandrogs statens kommando. Hälsovårdsväsendet reorganiserades av de syndikat, som växte fram på detta område. Stat och regering avkläddes funktion efter funktion, vilka övertogs av syndikaten. Här lades grunden till en genomgripande social revolution. Det ekonomiska livet bars upp av syndikaten och regeringen sköts åt sidan i största utsträckning.

Man började bygga upp en krigsindustri. Också här var det syndikaten, som ingrepp, även om man sedan vädjade till regeringen för krigsindustrins finansiering. Här skymtade man, att staten ännu hade en liten hållhake. Men kontrollen över rustningsindustrin, som i Katalonien byggdes upp från ingenting, låg under syndikaten. Syndikaten samorganiserade hundraden av fabriker och verkstäder som annekterades för ändamålet. Det var icke regeringen, det var arbetarna och deras organisationer, som voro initiativtagare. Arbetarna hade genom sina organisationer stigit fram till den ledande platsen på det ekonomiska livets område liksom på det politiska utan staten som förmedlare. Det var icke en revolution, där staten gjordes allsmäktig, det var en revolution, där staten höll på att göras vanmäktig.

Beväpningen, utrustningen, provianteringen av arméerna organiserades också av arbetarna och deras syndikat. Syndikaten kontrollerade operationerna och krigsledningen. Folket var beväpnat. Folket, och väsentligen syndikaten, hade makten.

Hela denna utveckling låg i anarkosyndikalismens linje. Socialdemokratien hade bortgjorts. På den nya samhällsdaningens form sågs det, att initiativet helt låg hos anarkosyndikalisterna. Det var icke staten, som fick uppgiften att omdana, det var syndikaten. Statens makt- och verksamhetsområde utökades icke, det förminskades och förkrympte och arbetarna övertog alltmera bestämmandet på alla områden med hjälp av sina organisationer. Lika litet var det frågan om en "kommunistisk" revolution, ty det var aldrig fråga om att upprätta en "proletariatets diktatur", vilken man tvärtom på det bestämdaste motsatte sig. Lyckliga omständigheter favoriserade det anarkosyndikalistiska nyskapandet i den sociala omvandlingen. Man hade att göra med en stat och en regering, som blivit berövad sina väsentliga maktmedel. Ingen statsarmé och bara små rester av ett polisväsen, som kunde disponeras av regeringen, men som inte kunde vara något hot mot revolutionen. Staten skulle övervinnas, besegras och raderas. Den skulle försvinna, och här hade man att göra med en stat utan makt. "Faktiskt försvann staten vid angreppet på den ..." heter det i början av det aktstycke, som utsändes i mars i år av Nationalkommittén för CNT-FAI-FIJJL. Denna formulering innebär visserligen en överdrift, ty nog fanns det ännu rester av staten, men dessa rester hade icke varit i stånd att resa motstånd mot revolutionen, om förhållandena kunnat utvecklas en smula "normalt". Få tillfällen bjuda sig i historien av så gynnsam art som under det första skedet av det spanska kriget till genomförandet av en social revolution, som tar sikte på statens avskaffande.

En revolution, som tar sikte på statens tillintetgörande, ger sig själv dödsstöten, när den slår om och accepterar deltagandet i regeringsmakten. En antistatlig revolution måste tillvarata varje tillfälle för statens försvagande och sorgfälligt undvika varje tillfälle till statens förstärkande. Under decennier hade den spanska anarkosyndikalismen undergrävt regerings-systemets moraliska anseende och hos massorna skapat medvetande om sin egen skapande och avgörande kraft. På ett glänsande sätt hade den spanska arbetarklassen visat den direkta aktionens överlägsenhet i en ytterst svår och vansklig situation, där den politiska apparaten, parlament och regering, icke visste råd utan uppförde sig som en skrämde fårscock. Generalernas kontrarevolutionära attack möttes och besegrades med massornas direkta aktion och genom den direkta aktionen bröts det gamla ekonomiska systemet och byggdes det nya upp. Massorna väntade icke på order ovanifrån, varken från regering eller parlament eller ens från sin egen organisationsledning. Massan var en omedelbart aktivt kämpande kraft med tusenden egna initiativ spridd på alla arbetsplatser och på alla verksamhetsområden. Och dessa initiativ voro icke bara negativa till krossandet av något utdömt, de voro framförallt positiva till skapandet av det nya eftertraktade och drömda.

När därför den spanska anarkosyndikalismens ledning beslöt sig för att bryta sin egen aktionslinje och sätta in representanter i en regering, så handlade den rakt i strid med sin egen doktrin och – förefaller det – mot sina egna intressen.

Genom sitt inträde i regeringen gav man staten och regeringen den moraliska upprättelse, man aldrig skulle givit. De antistatliga representanterna gingo inför massorna i god icke bara för regeringen utan också för regeringsinstitutionen. Det moraliska nedbrytningsarbetet, som bedrivits under decennier, utbyttes i stället mot rehabilitering av stat och regering. Man gav på hand, att i den svåraste situationen var det endast staten och regeringen, som kunde rädda från undergång. Jag tror inte, jag skall behöva ta tillbaka, när jag säger, att genom CNT:s anslutning till regeringsinstitutionen och staten kontrarevolutionens väg beträddes.

Genom CNT:s anslutning till regeringen följde ett åtminstone momentant erkännande av statens nödvändighet i den givna situationen. Staten blev högsta auktoritet. CNT lockades antagligen till sin om också tillfälliga reträtt av utsikter och falska löften att erhålla vapen från Ryssland och möjligen av eller över Frankrike. Man hade sagt, att om CNT anslöt sig till regeringen, skulle Frankrikes hållning till den spanska republiken bli en helt annan.

Men genom CNT:s anslutning till staten måste med logisk nödvändighet följa en omläggning av milisväsendet. Detta måste ställas under statens kontroll. Denna förändring genomfördes också snart. Men därmed blev åter staten mäktig. Från att ha fört en skuggtillvaro blev den åter landets högsta makt. Genom att lämna ifrån sig kontrollen över milisen överlämnade CNT sig själv i händerna på staten, återupprättade statens icke bara politiska och juridiska utan även moraliska makt. Regeringen fick åter anseende bland massorna. Satt icke CNT:s folk i regeringen?

Den nya statsmakten var naturligtvis skröplig till en begynnelse, men den måste i följd av tingens egen logik snabbt växa till i kraft och härlighet. Den institution, som skulle förintas för att socialismen skulle kunna segra, staten, rehabiliterades och dess makttillväxt underlättades. Staten blev ett intrigcentrum, där snart alla reaktionära krafter (och reaktionära blevo i denna situation även kommunister och ledande socialdemokrater) samlades och inriktades på undergrävandet av de revolutionära krafterna, samlade i CNT och FAI. Moskvas ödesdigra konspirationer påskyndade denna utveckling. Intrigerna ledde fram till majhändelserna i Barcelona 1937. Den regering, i vilken CNT inträtt, utmanövrerades och det ena slaget efter det andra riktades mot de revolutionära elementen. "Efter majhändelserna 1937 i Barcelona upplöste den nya Valenciaregeringen kontrollpatrullerna – de viktigaste organen för revolutionen. Därmed var revolutionen berövad sina stöttrupper", skrev Augustin Souchy nyligen i en artikel. Den upprättade spansk-ryska tjekans förföljelse mot anarkosyndikalisterna blev allt hänsynslösare och många av revolutionens bästa krafter lönmördades. Berneri är ett av de tusende exemplen. Statens sabotage av de kollektiviserade företagen satte in och slutligen vågade man till och med sätta in en generalstöt mot Aragonien. Pålitliga militära formationer sändes att undertrycka kollektiven. Det var ett återupprepande av den tyska Noske-aktionen, även om den icke lyckades på samma sätt. Regeringens sabotering av den aragonska frontens utrustning blev till fördel för fienden men var riktad mot revolutionen. Den var ett utslag av samma makter och strävanden. Det avsiktliga nedslaktandet av de revolutionära milisformationerna genom meningslösa offensiver och aktioner hade samma syfte. Regeringens sabotering av krigsindustrin i Katalonien var också ett slag riktat mot revolutionen. Arméns späckande med odugliga kommunistiska officerare etc. – allt gick ut på ett och detsamma: revolutionens undergrävande, även om det skulle leda till fascismens seger.

CNT hade varit med om att återupprätta den makt, som i revolutionens krossande såg en av sina förnämligaste uppgifter. Staten, som vid revolutionens början "försvann", blev med CNT:s hjälp rekonstruerad och blev så gott som omedelbart revolutionens värsta fiende. Stat och frihetlig socialism äro tvenne element lika oförenliga som eld och vatten. De spanska erfarenheterna endast bekräftade all historisk erfarenhet.

Nödvändigheten att samla alla antifascistiska krafter till försvar mot de fascistiska krafterna var den främsta drivkraften till CNT:s hållning. Staten höll på att försvinna, men i dess ställe hade icke framvuxit någon annan organism, som kunde träda i statens ställe som samlare av alla de folkliga krafterna. Och här låg, så långt vi förstå, kardinalfelet. Så återupprättade man i stället staten.

Mot alla statens angrepp på revolutionen och de revolutionära krafterna förhöll sig CNT i det närmaste passiv av fruktan för att splittra den antifascistiska sammanhållningen. Men det var också tydligt, att så länge CNT hade egna representanter i regeringen kunde den inte öppet eller effektivt uppträda mot staten, då den därigenom även skulle uppträda mot sig själv som delägare i regeringsmakten. Och här möter man en helt vanlig erfarenhet från alla de länder, där arbetarna deltagit i regeringsmakten. De socialistiska arbetarnas makt förminskas, icke förökas, genom deltagandet i en borgerlig regering, till och med i en "revolutionär" regering. I Ryssland utvecklades detta förhållande till partidiktatur över proletariatet och skapandet av statskapitalism. I Tyskland ledde det till kapitalismens räddande genom den socialdemokratiska regeringens blodiga undertryckande av revolutionen. Säkerligen skulle CNT:s och revolutionens maktställning ha varit betydligt fördelaktigare om CNT hållit sig utanför regeringen. Men man ansåg, att allt måste för tillfället vika tillbaka för kriget, som krävde sammanhållning med regeringen och staten som samlande kraft.

Genom återupprättandet av staten återupprättade man den kontrarevolutionära makt, som måste eftersträva revolutionens krossande. Enda sättet att förhindra statens återställande som kontrarevolutionärt centrum hade tydligen varit, att ett annat politiskt samlande organ skapats. Den enda i den givna situationen möjliga form skulle ha varit en rådsorganisation, något i likhet med den som sprang fram ur den ryska revolutionen under dess första tid. Med den federalistiska anda som präglade det spanska folket skulle säkerligen statscentralistiska tendenser ha kunnat undvikas.

Vi föreställa oss, att om CNT och FAI tagit initiativ till sammankallandet av en rådskongress, detta skulle ha följts av ett gott resultat, att industriarbetare, arbetarna i de offentliga tjänsterna, jordbruksarbetarna, arrendatorerna och småbönderna liksom representanter för milisen skulle ha bejakat initiativet. Vi föreställa oss också, att CNT-FAI, som ända från den 19 juli haft initiativet, också i fortsättningen genom de lokala och regionala råden och en rådskongress skulle blivit den ledande kraften, så mycket mera som CNT redan lyckats att i den revolutionära verksamheten rycka med sig stora massor av UGT:s medlemmar.

Men CNT behärskades av en annan ledande tanke: att få till stånd en samling mellan CNT och UGT, en tanke som ett par år före revolutionen framkastats av Orobón. Kunde en sådan samling skapas på en socialrevolutionär bas, så skulle det kanske ha funnits utsikter för, att arbetarna kunnat kontrabalansera statens kontrarevolutionära inflytande och makt och revolutionen därigenom kunnat tryggas efter en seger över Franco. Samtidigt skulle denna samling ha blivit en garanti för segern.

Men en sådan samling genom förhandlingar mellan CNT och de ledande krafterna inom UGT gav de moderata ledarna inom UGT stora möjligheter att sabotera planen. CNT beklagade sig också upprepade gånger över sabotage från detta håll och det dröjde mycket länge, innan en överenskommelse slutligen kom till stånd och då på en grundval, som var tvivelaktigt revolutionär. En samling mellan CNT:s och UGT:s massor över huvudena på de reformistiska organisationernas ledare skulle kunnat förverkligas via en rådsinstitution, som icke bara kunnat skapa enhetligt uppträdande med avseende på den socialistiska omdaning, utan också kunnat skapa de gemensamma lokala, regionala och landsomfattande organ, som kunnat ersätta stat och regering och därmed enat det spanska folket på ett helt annat sätt än som skedde.

Stat och regering blev för den spanska antifascismen icke den kraft, som i längden kunde upprätthålla entusiasm och offervilja; den blev en kraft, som långsamt förödde de revolutionära och militära möjligheterna och slutligen förde till undergång och nederlag.

Ett Rådsspanien skulle också på ett helt annat sätt kunnat bli en appell till den internationella arbetarklassen och dennas mobilisering till en aktiv faktor emot de demokratiska regeringarna för upphävandet av den vapenblockad, som blev en av de avgörande orsakerna till det republikanska nederlaget.

Det är således min uppfattning, att den spanska revolutionen är ett nytt belägg för den anarkosyndikalistiska uppfattningen, att en frihetligt inriktad social revolution endast kan segra genom övervinnet av staten, icke genom kompromissandet med staten, då denna måste bli revolutionens svurne fiende.

Det Anarkistiska Biblioteket

Albert Jensen
CNT, staten och regeringen
1939

Syndikalismen #7 1939

sv.anarchistlibraries.net